

960913-1

Ve filosofii je vystupňováno ono nebezpečí, o němž hovoří liška s Malým Princem, když říká: Řeč je zdrojem nedorozumění. Když to Antoine de Saint-Exupéry vkládá do úst lišce, má na mysli promlouvání a rozmlouvání obecně. Klamat nepřítele, soka, partnera nebo oběť lze nepochybně také způsobem chování, ale také třeba zbarvením (tzv. mimikry nebo odstrašující „jedovatá“ oranžová nebo žlutá barva apod.). Možnosti klamu i sebeklamu však nesrovnatelně vzrůstají tam, kde se objevuje možnost promluvit, něco říci, něco sdělovat. (Ovšem: kdyby jazyk nedával možnost klamat a lhát, nedával by ani možnost sdělovat něco správně a pravdivě.) Zvláštní na celé věci je to, že veškeré možnosti klamu nutně parazitují na možnostech dorozumění – a to zdaleka nezačíná až promlouváním. Má-li jazykové sdělení fungovat, je třeba, aby byla upevněna nějaká jazyková konvence: kdyby každý užíval svých slov a svých zvláštních názvů či termínů, nikdo by mu nerozuměl – ledaže by každý takový nezvyklý termín řádně vysvětlil za pomoci termínů a slov běžně známých. To znamená, že každý lživý, podvodný záměr musí využívat konvence a vůbec zaběhaných způsobů sdělování. K omylům a nedorozuměním ovšem může docházet také bez přímého úmyslu prostými nepřesnostmi ve vyjadřování a sdělování. Se všemi těmito svízelnostmi počítá sofistický argument (Gorgiův), že i kdybychom mohli něco poznat (jako že nemůžeme, protože nic není), nemohli bychom to sdělit druhému člověku, tj. nemohli bychom se o tom s nikým doopravdy domluvit. Ve filosofii jsou tyto nesnáze o to tíživější a dokonce nebezpečnější, že mezi filosofy neplatí žádná závazná konvence, pokud jde o významy zvláště důležitých termínů. Filozofové se zajisté bez většiny zaběhaných termínů neobejdou, ale je zcela běžné a právě z hlediska vskutku filosofického přímo nezbytné, aby významy užitých slov upravovali a posouvali podle potřeb, vyplývajících z jejich celkových taktických a zejména strategických záměrů.

(Písek, 960913-1.)